

Motion till riksdagen

1985/86:612

Karl Erik Olsson m. fl. (c)

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

(prop. 1985/86:166)

Inledning

En trygg tillgång till mat av god kvalitet är i hela folkets intresse. Den kan tillgodoses enbart genom att vidmakthålla och utveckla de inhemska produktionsresurserna. Jordbruket är en viktig tillgång också för att tillgodose nya behov inom miljö- och energiområdet. Det är viktigt att ta till vara jordbrukets utvecklingsmöjligheter. Jordbruket måste ges rimliga arbetsbetingelser såväl i det långa som i det korta perspektivet.

Den förbättrade situation som svensk ekonomi nu befinner sig i har främst sin grund i internationella förhållanden. Ekonomin gynnas för närvarande av kraftigt fallande oljepriser, kraftigt fallande dollarkurs och en relativt hygglig världskonjunktur.

Den ljusa bilden av svensk ekonomi står i bjärt kontrast till den allvarliga situation som svenskt jordbruk befinner sig i. Särskilt inger den negativa utvecklingen för jordbruksnäringen i norra Sverige allvarliga farhågor för att jordbruket är en näring på väg mot avveckling. Resultatet av denna utveckling är åkernedläggelse, försämrade försörjningsberedskap i vad gäller mat, minskade möjligheter att lösa miljö- och energiproblem, ökad regional obalans och ökad arbetslöshet. Det är en helt annan utveckling än den bild som jordbruksministern ger uttryck för i propositionen.

Centern föreslår därför

att all brukningsvärd åkerareal utnyttjas för jordbruksproduktion. Däri innefattas produktion av såväl livsmedel och foder som råvaror för energi och industriråvaror

att det skall vara en gemensam uppgift för samhället och näringen att anpassa produktionen till de produktionsmål som ställts upp och att detta gemensamma ansvar också innebär att staten tar ett övergripande ansvar för överskotten

att en rejäl uppräknings sker av det särskilda Norrlandsstödet till jordbruket och att denna ökning (177 milj. kr. utöver regeringsförslaget) finansieras genom budgetmedel.

Statens ansvar för spannmålsöverskottet

Vid riksdagsbehandlingen av frågan om spannmålsöverskottet fördes en mycket omfattande debatt kring frågan om huruvida statens andel av överskottskostnaden skulle vara 40%, eller 60%. Majoriteten beslöt att den skulle vara 40%, medan vi i reservation anförde en annan mening, vilken vi

fortfarande har.

Regeringen anför nu att statens andel av överskottsarealens kostnader bör täckas genom överskridande av anslag. Jordbruksministern föreslår att det skall ankomma på regeringen att inom ramen för de medel som står till förfogande för jordbruksprisregleringen fatta de beslut som kan komma att behövas för näringens produktionsanpassning. Regeringen stödjer sitt förslag på jordbruksutskottets betänkande men väljer att citera för regeringen lämpliga delar.

"I avbidan på den fortsatta behandlingen av dessa frågor bör enligt utskottets mening understrykas att 1985 års riksdagsbeslut lagt fast själva principen om en fördelning av kostnadsansvaret mellan staten och näringen, vilket bl. a. måste innebära att staten svarar för 40% av de verkliga kostnaderna för spannmålsöverskottet vid normalskörd. De beräkningar som gjordes i proposition 1984/85:166 av kostnaderna för staten bör, till skillnad från uttalandena om fördelningsprincipen, inte vara absolut bindande för tillämpningen av riksdagsbeslutet. De beräkningar som låg till grund för nämnda överväganden har också, genom utvecklingen på exportmarknaden m. m., till stor del förlorat sin aktualitet.

Vad utskottet här anfört bör i första hand tillämpas på 1985 års skörd. Utskottet anser det angeläget med ytterligare överväganden i denna fråga, kanske i syfte bl. a. att främja en långsiktig produktionsanpassning och för att om möjligt nå fram till andra lösningar som successivt minskar kostnadsbelastningen för samhället."

Utskottet anför dock följande beträffande 1986 års skörd, vilket ej citeras i propositionen:

"Vid dessa överväganden måste dock beaktas att näringen arbetar med långa framförhållningsperioder och att det även beträffande 1986 års skörd kan vara svårt att i någon större utsträckning påverka produktionens inriktning och omfattning."

Det riksdagsbeslut som är fattat skall följas. Det innebär att staten skall svara för 40% av överskottskostnaderna för 1985 års skörd vid normalskörd. Då de faktiska överskottskostnaderna framräknats, bör en slutlig reglering av statens kostnadsansvar ske. Dessa medel för regleringsåret skall tillföras spannmålsregleringskassan. Jordbruksministern anför i propositionen att han tidigare i budgetpropositionen för 1986/87 har anvisat 140 milj. kr. för statens andel av kostnaderna för 1986 års skörd. Eftersom statens andel av de verkliga kostnaderna kommer att bli betydligt större även för detta budgetår kommer ytterligare medel att behöva anvisas. Med hänvisning till vad utskottet anfört om långa framförhållningsperioder måste även för 1986 års skörd den absoluta huvuddelen gå till spannmålsregleringskassan.

Jordbruket i norra Sverige

Sedan lång tid tillbaka har det rått en bred politisk enighet om att produktionen i norra Sverige bör behållas i nuvarande omfattning. Som skäl har anförts jordbrukets stora betydelse för befolkning, sysselsättning, service, miljö och försörjningsberedskap.

Det öppna landskap som finns i dag är i stort en produkt av jordbruket. En

levande landsbygd är av vital betydelse för de skönhetsvärden som utgör grunden för bl. a. turismen.

Jord- och skogsbruk är en ovärderlig resurs för glesbygden och utgör ofta en förutsättning för att sysselsättningstillfällena i andra näringar skall kunna tas till vara.

I främst glesbygderna är möjligheterna att bibehålla nuvarande industri, sysselsättningstillfällena och befolkning i stor utsträckning beroende av utvecklingen inom jordbruket och det enskilda skogsbruket. Jordbrukarnas möjligheter att utveckla sina företag i glesbygden är i stor utsträckning beroende av i vilken mån företagen kan kompletteras med skog.

Det kombinerade företaget har visat sig ha bättre möjligheter att minimera riskerna och utjämna inkomsterna mellan åren. Detta är viktigt för möjligheterna att konsolidera företagen. I glesbygderna har hittills kostnaderna för att skapa sysselsättning varit betydligt lägre i jordbruket och därtill kompletterande verksamheter än i andra näringsgrenar.

Från beredskapssynpunkt måste jordbrukets omfattning tillmätas stor betydelse. En av grunderna i den svenska försvarspolitiken är att vi skall kunna försörja oss själva vid en avspärning. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar anförde 1985 i sitt yttrande till 1983 års livsmedelskommitté:

”ÖEF anser att det är nödvändigt att jordbruket i Norrland kan upprätthållas på minst nuvarande nivå.”

Med hänsyn till svårigheterna att under en konflikt upprätthålla försörjningen inom området, bl. a. på grund av att stora militära förband är förlagda dit, bör därför redan i fredstid tillses att de viktigaste baslivsmedlen produceras inom området.

Beredskapen och lokalförsvaret blir bättre om det finns bofast befolkning med god lokalkännedom i alla delar av landet. Om jordbruket minskas ytterligare kommer många områden att mista all bofast befolkning.

En geografiskt spridd livsmedelsindustri är av väsentlig betydelse för försörjningsförmågan i en krissituation. En ytterligare minskning av produktionen inom jordbruket i norra Sverige kommer att framtvinga en från bl. a. denna synpunkt icke önskvärd strukturförändring av livsmedelsindustrin.

Samhällets uppköp av livsmedel för t. ex. sjukvården och försvaret har betydelse för utvecklingen av livsmedelsindustrins struktur.

Staten bör i sin inköpsverksamhet prioritera lokalt producerade livsmedel och andra produkter.

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyli har visat hur sårbart industrisamhället är, liksom dess internationella beroende. Vår livsmedelsberedskap är i dag otillräcklig. När djuren inte kan beta eller mark blir oanvändbar måste det vara en självklarhet att samhället tar det fulla kostnadsansvaret för en sådan händelse som den inträffade kärnkraftsolyckan.

Jordbruksutskottet och riksdagen har såväl 1984 som 1985 kraftigt markerat att stödet till jordbruket i norra Sverige skall ses som ett regionalpolitiskt stöd och finansieras med budgetmedel. I 1985 års beslut underströks vikten av att produktionen bibehålls och att jordbrukarna ges förutsättningar för detta. Åkerarealen i norra Sverige skulle inte drabbas av 1985 års jordbrukspolitiska beslut.

I strid med riksdagsbeslutet har produktionen minskat betydligt snabbare i

norra Sverige än i landet i övrigt. Särskilt oroande är den snabba minskningen av antalet mjölkleverantörer. En nedläggning av mjölkproduktionen är ofta ett första steg i en definitiv nedläggning av ett jordbruksföretag. Det bör särskilt noteras att ökningen av koslakten medför dels en minskad mjölkproduktion, dels att köttproduktionen minskar ytterligare till följd av att det kommer att födas färre kalvar.

Med nuvarande utveckling beräknar Lantbrukets utredningsinstitut, LUI, att antalet mjölkleverantörer inom stödområdet kommer att minska med ca 3 000 varav ca 1 900 i de fyra nordligaste länen fram till 1990. Antalet sysselsatta i mejeri- och slakteriindustrin kommer att minska med ca 650 personer varav ca 400 i de fyra nordligaste länen.

Totalt kommer ca 5 300 sysselsatta att beröras av minskningen inom jordbruket, varav ca 3 400 i de fyra nordligaste länen, om sysselsättningseffekterna utanför jordbruket och dess förädlingsindustri beaktas.

För att den accelererande negativa utvecklingen skall kunna brytas och en grund läggas för ett bestående jordbruk i norra Sverige i enlighet med upprepade riksdagsbeslut fordras dels en betydande uppräkningsåtgärden, dels ett omfattande åtgärdsprogram för att rekonstruera företag och produktionsresurser. Vidare fordras en rad andra insatser som på sikt förbättrar de allmänna villkoren för de areella näringarna i norra Sverige. Detta åtgärdsprogram är väsentligt inte enbart för jordbruket utan för hela näringslivet, sysselsättningen, beredskapen och hela samhällsutvecklingen i norra Sverige.

Pristödet

I stödområdet odlas fodersäd på knappt 200 000 ha. Området är självförsörjande med fodersäd. I de fyra nordligaste länen har man ett underskott med en fjärdedel av fodersäden. Eftersom riksdagen har fastlagt att ungefär nuvarande produktion skall bibehållas i norra Sverige, är det naturligt att även i fortsättningen basera pristillägget på kalkyler med egen producerad fodersäd. En övergång till ett annat synsätt, dvs. att förutsätta att hela eller delar av fodersäden köps in, strider mot den fastlagda målsättningen att behålla nuvarande produktion i området. En övergång till ett sådant betraktelsesätt skulle i praktiken innebära ett indirekt uttalande om att man inte bör odla fodersäd i norra Sverige. Det innebär i sin tur att man uttalar sig för att lägga ned en betydande del av åkerarealen i området eller att spannmålsarealen används för vallproduktionen. Regeringens förslag innebär ett accepterande av detta synsätt och att ca 130 000 ha kan komma att tas ur drift. Det senare förutsätter i sin tur att vallen används i animalieproduktionen som då skulle behöva utökas betydligt.

Trots att lönsamheten generellt sett i jordbruket är mycket låg fordras betydande höjningar av pristilläggen för att det norrländska jordbruket skall få en lönsamhet i nivå med den som för närvarande råder i Mellansverige. Det bör då noteras att kostnadstäckningsgraden för arbete och kapital uppgick endast till 49 % i Mellansverige. Det innebär att även efter en uppräkningsåtgärd kommer jordbruket i norra Sverige endast upp till den låga lönsamhetsnivå som gäller för Mellansverige.

För närvarande uppgår det totala pristillägget för mjölk till ca 305 milj. kr. för regleringsåret 1985/86 och för kött till drygt 70 milj. kr. Regeringens förslag till uppräknig av prisstödet är helt otillräckligt för att bryta nuvarande avvecklingstrend. Vi anser i enlighet med riksdagens beslut att produktionen i norra Sverige skall bibehållas i 1984 års omfattning. För att upprätthålla denna nivå bör stödet till jordbruket i norra Sverige ökas med 177 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Det innebär att vi inte accepterar den minskning av produktionen som skett under 1985. Vårt förslag innebär en ökning med 212 milj. kr. i förhållande till det faktiska utfallet för 1985. Centern föreslår en uppräknig av prisstödet för mjölk, nötkött, fläsk och saggor enligt nedan.

Område	Nuvarande	Propositionen	Centerns förslag
Mjölk			
1	70	80	96
2 a	52	60	79
2 b	49	49	62
3	32	32	49
4	12	13	30
Kött			
1	573	653	810
2	387	441	573
3	237	270	439
4	60	69	268
Fläsk			
1	157	157	228
2	115	115	175
3	30	35	128
4	—	—	81
Saggor			
1	893	893	1 590
2	594	624	1 202
3	300	315	860
4	150	150	574

Åtgärder för rekonstruktion och utveckling

En uppräknig av prisstödet ovan är inte tillräckligt för att bryta nuvarande avvecklingstrend. För att skapa en grund för en bibehållen jordbruksproduktion i linje med riksdagens beslut måste prisstödet kompletteras med ett åtgärdsprogram med följande delar:

- a) insatser för forskning och utveckling
- b) särskilda regionalpolitiska insatser
- c) förstärkning av sambandet jord – skog
- d) förstärkt hänsyn till livsmedelsproduktionens betydelse från beredskapssynpunkt
- e) förstärkt hänsyn till Norrlandsjordbrukets betydelse från miljösynpunkt
- f) samordning av rationaliseringsstöd och glesbygdssöd
- g) saneringsprogram för hårt skuldsatta.

Åtgärdsprogrammet bör genomföras via länsstyrelserna i samråd med näringen.

Centern har tidigare framlagt en rad konkreta förslag till en kraftfull decentralistisk regionalpolitik. Vi föreslår nu att riksdagen ger regeringen i uppdrag att ytterst skyndsamt utarbeta ett åtgärdsprogram för utveckling av jordbruket i norra Sverige.

Mot. 1985/86:612

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om finansiering av samhällets ansvar för överskottsarealens kostnader,
2. att riksdagen uttalar att jordbruksproduktionen i norra Sverige upprätthålls på minst 1984 års nivå,
3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om statens upphandling av förnödenheter,
4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om samhällets kostnadsansvar vid kärnkraftsolyckor,
5. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att livsmedelsförsörjningen ges ökad betydelse i det pågående arbetet i försvarskommittén
6. att riksdagen beslutar att till prisstöd till jordbruket i norra Sverige för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 587 milj. kr.,
7. att riksdagen beslutar fördela medlen för prisstöd i enlighet med vad som ovan anförts,
8. att riksdagen hos regeringen begär ett samlat åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige i enlighet med motionen.

Stockholm den 20 maj 1986

Karl Erik Olsson (c)

Lennart Brunander (c)

Kerstin Göthberg (c)

Martin Olsson (c)

Jan Hyttring (c)

Ingvar Karlsson (c)

i Bengtsfors

Karin Israelsson (c)

Birgitta Hambraeus (c)

Bertil Jonasson (c)

Börje Hörnlund (c)

Görel Thurdin (c)

Gunnar Björk (c)

i Gävle